

het tarief voor een door mechanische kracht voortbewogen rijtuig f 0,10 en voor een motor rijwiel f 0,02½. De commissarissen hadden voorgesteld voor een motorfiets f 0,05 te heffen, maar dat was blijkbaar te hoog in vergelijking met een auto. De pachtsom werd verhoogd tot f 460,- per jaar. Voor de periode van 1 december 1907 tot 30 november 1908 op f 550,- per jaar. Toen was ook het einde gekomen voor deze tol. De Weekbode voor Zeist van 7 november 1908 wijdde er de volgende regel aan:

“Tengevolge van het door de raad dezer gemeente (d.d. 30-1-1908 L.V.) genomen besluit tot overname van den Mac Adamweg van Zeist naar het Huis ter Heide zal den 1 december e.k. worden opgeheven.” Behalve de tolgaarder heeft er vermoedelijk niemand om getreurd.

Leo Visser

BRONNEN

Gemeentearchief Zeist: Archief van de commissie van administratie over de Mac Adamweg van Zeist naar Huis te Heide, 1838-1908. Weekbode voor Zeist, Driebergen en omstreken, 1908

De geschiedenis van 'De Breul' (1)

De katholieke kastelentocht

Gulpen, Kasteel Neubourg

Wie rijdend over de Dribergseweg of de Arnhemse Bovenweg ter hoogte van 'De Breul' zijn ogen wel eens de kost gegeven heeft, heeft de grote borden kunnen zien: het afgelopen schooljaar (1996-1997) heeft de Katholieke Scholengemeenschap De Breul haar vijftigjarig bestaan in Zeist gevierd. De toevoeging 'in Zeist' is essentieel, want de school zelf bestond al lang toen zij zich in Zeist vestigde. En zoals vele Zeistenaren waarschijnlijk weten, geldt dit in feite niet alleen voor de school, maar ook voor de benaming 'De Breul', die ook van ver vóór 1946 dateert als benaming voor het landgoed, waarop de school zich in dat jaar vestigde. Slechts de combinatie van school en landgoed kan aanspraak maken op de jeugdige leeftijd van vijftig jaar, en zelfs dat staat ter discussie, zoals ik verderop in deze bijdrage zal laten zien.

De vraag naar de voorgeschiedenis van De Breul is dus een tweeledige vraag: wat valt er te vertellen over het landgoed waarop de school zich in 1946 vestigde, en wat valt er te vertellen over de school van vóór 1946? In het eerste deel van deze bijdrage wil ik hierop een antwoord geven; in het tweede deel ga ik in op de eerste decennia van het Zeister bestaan van De Breul.

Het landgoed De Breul

Een van de eerste vermeldingen van De Breul is gedateerd 15 april 1413. Van een van de wegen die het landgoed omgeven, de Arnhemse Bovenweg, weten we echter dat deze al in de Romeinse tijd bestond. De Dribergseweg, aan de andere kant, komt in de Middeleeuwen al voor, zij het onder de naam Seijsterweg. De dubbele bomenrij, een beukenlaan, die de Dribergseweg van het landgoed scheidt, is mede hierom in 1991 als beschermd natuurgezicht tot monument verklaard.

In het genoemde jaar 1413 gaf Jan van Egmond, Heer van IJsselstein, het gerecht De Breul in leen aan zijn bastaardbroer Willem. Het was toen een van de gerechten in de middeleeuwse parochie Zeist of maakte deel uit van het gerecht Weerdorp. Enige aanliggende gerechten waren Scherpweide (in het noordwesten), Stoetwegen (in het westen) en Vierhoeven (in het zuidwesten). Het gerecht Weerdorp moet gesitueerd worden aan de Odijkerweg, ongeveer op de plaats van het huidige station Dribergen-Zeist. Waarschijnlijk is het ont-

staan doordat Rudolf van Overdevecht in 1209 vier boerenhoeven aan de abdijs Marienweerd overdroeg. Vermeldingen van morgengeldopgaven uit 1458 en Krommerijngeld uit 1533 geven aan dat de omvang van het gebied van Weerdorp zeventig morgen bedraagt, waarmee het naar alle waarschijnlijkheid al groter was dan de oppervlakte van de in 1209 overgedragen vier hoeven. Aangezien de hoeveelheid grond die men in één morgen kon ploegen (de grondslag van deze oppervlaktemaat), per streek en per tijd verschilde, is deze omvang moeilijk om te rekenen. Gaat men uit van ongeveer vijfentachtighonderd vierkante meter, de Rijnlandse morgen, dan omvatte Weerdorp dus zo'n zestig hectare.

In de tijd van Jan van Egmond was De Breul rechtskundig gezien een ambachtsheerlijkheid op zichzelf. Dat is het lange tijd gebleven, slechts de schrijfwijze veranderde in de loop der eeuwen. Het is beurtelings Broyel, Breudell, Breundel, Bruekel, Broedel, Bruel, Bruedel en Bruijell genoemd, en ten slotte vanaf het midden van de negentiende eeuw definitief De Breul. De

naam is verbonden met de oorspronkelijke aard van het land, dat deel uitmaakte van laaggelegen, vochtige (hier en daar zelfs moerassige) gebieden, waarop vanwege de begroeiing met gras of houtgewas vooral vee gehouden werd. Zo'n gebied heette broek, broekland, maatland of madeland. Als ambachtsheerlijkheid had het zijn eigen ambachtsheer, aan wie de lagere rechtmacht toegekend was. De hogere rechtsmacht was in de middeleeuwen uiteraard in handen van de bisschop van Utrecht.

In de zeventiende eeuw omvatte het gebied twee grote hofsteden: de Grote Breul aan de Odijkersteeg met de omvang van 58 morgen en ten noordwesten daarvan de Nieuwe Breul met een omvang van 33 morgen. Met de ontginning van de woeste grond aan de overkant van de Dribergseweg, op het huidige terrein van De Breul, is in de loop der volgende eeuwen de oppervlakte vergroot. Het is niet precies duidelijk wie de rechten op die grond kon doen gelden; wel is er een gerechtelijke uitspraak uit 1599 naar aanleiding van een proces dat in Utrecht diende, over het recht om plaggen te ste-

KATWIJK'S EERECODE

De eerecode omvat de volgende paragrafen, die we kunnen samenvatten in de letters van het eene woord: KATWIJK.

- Karakter.** De Katwijker streeft ernaar zichzelf te vormen tot een man van karakter op wie men kan bouwen.
- Arbeidsam.** Hij weet dat de arbeid in de wet ons ieterna en bestaand dooraan sijn zorg en leven sijn opzittende plicht van eene de studie.
- Tucht.** Hij verbandigt het gevech en gevoerzaam sijn aan de leiding van het college, van factie en courtoosheid.
- Waarheidszin.** Hij is sprecht en sijn in woorden en daden, met herijnsenelling van menachsighe oplicht.
- Insatigheid.** Hij staat goededeitn boven alles en legt sich toe op gebied.
- Justitie.** Hij omvordt het gemeenschapsleven op Katwijk door opgewide betuigbaarheid en justitie al oretigen omgang.
- Keuzigheid.** Hij kenmerkt zich in zijn gelyke optreden door een keurigen, beschaafden sijn en door een oorechttheid in sijn en opt.

K — K. karakter
A — A. arbeidszin
T — T. tucht
W — W. waarheidszin
J — J. justitie
I — I. insatigheid
K — K. keuzigheid

Het ideeën van elke Katwijk is, te worden een sprecht goededeitn, karakteristiek en degenlijk jonge man.

Het doel van Katwijk is om een vullig jonge meesent te vormen, voor de maatschappij, jonge mannen op wie Kerk en vaderland kunnen rekenen en die in eene sijn leere veel goede tot stand te brengen. Iedere Katwijker moet van het begin af ernaar streven dat ideaal zo veel mogelijk te verwerven.

Daarom wordt hij opgenomen in deze Mutsa-Filosophievereenschap. Mutsa-Filoso is niet slechts een naam; het is een leue en devies, het duidt aan de gret en onze gemeenschap, de sijn; waarin het ideaal van de eere Katwijker moet ontsluiten en tot breuen sijn.

Mutsa-Filoso betekent wederzijns vertrouwen; vertrouwen tusschen de jongene onderling, vertrouwen ook tusschen de jongene en degenen, die over hen gekeerd sijn en die voor hen sijn oudere vrienden, wier eenige bezorging het is hen in het streven naar hun ideaal te helpen.

Mutsa-Filoso is de regule basis, de grondslag of leere de sijn van het Katwijk's leven. Daarom zal iedere Katwijker, die het met zijn ideaal sprekt omme, er een eor in sijn de grondwet van de Mutsa-Filosophievereenschap zoo sijn mogelijk te ontsluiten. Dit is niet op de eerste plaats een plicht maar een erezaak. Die grondwet is voor hen een erezaak, het kenteken van de eere Katwijk's, waarvan hij sijn sijn ook onder de woneende onderscheit.

De eerecode was niet zo zeer een graadmeter voor capaciteiten, maar meer voor de wil en doorzettingsvermogen van de leerling. Wie met meer talenten begaafd was, had dan ook een grotere plicht.

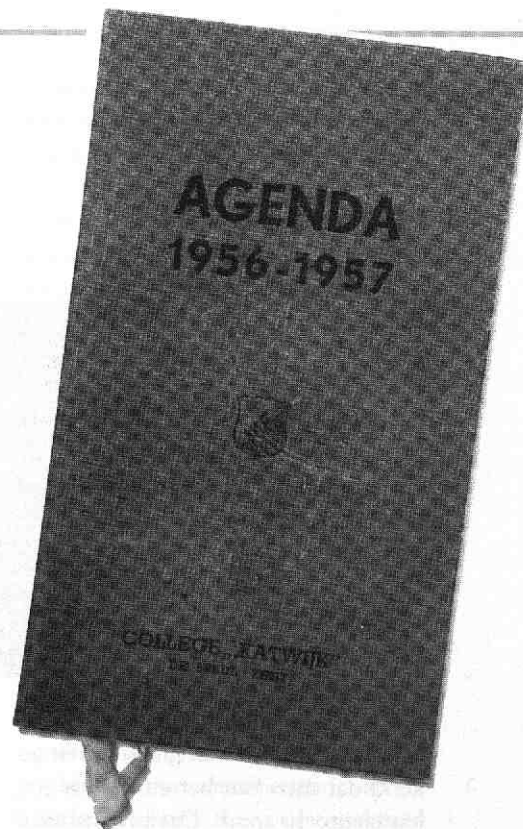
ken op het terrein tussen de Dribergseweg, toen de Seysterstate, en de Arnhemse Bovenweg. De uitspraak luidde dat alleen de mensen van de aangrenzende hoeven dat recht hadden.

Aan het einde van de achttiende en het begin van de negentiende eeuw ontstond bij welgestelde stedelingen de trend om de inmiddels drukke steden te verlaten en zich te vestigen in de natuur; het kan bijna niet romantischer. Het gebied bij Zeist leende zich hier goed voor en daardoor verschenen langs de Driebergseweg verscheidene buitenplaatsen. De trek van de gegoeden der burgerij naar de provincie kennen we vanuit Multatuli's *Max Havelaar*, waarin in het eerste hoofdstuk Batavus Droogstoppel, makelaar in koffie te Amsterdam, over zijn zoon zegt: 'als Frits knap opgroeit om later in mijne plaats te komen als ik naar Driebergen ga, dan ben ik tevreden'.

Aan de aanleg van tuinen en aan bebossing werd veel aandacht besteed. Men wilde bovendien het landschap zo 'natuurlijk' mogelijk laten lijken. Je zou ook kunnen zeggen: men ontdekte dat de natuur een tuin was. Op de oude akkers werden bossen geplant; daarnaast werden parken aangelegd met exotische, vaak oosterse bomen. Wat dit betreft is De Breul uniek: men vindt er prachtige exemplaren. Deze zijn geplant door J.D.

Zocher jr. Deze tuinarchitect kreeg in de jaren dertig van de vorige eeuw van mr. Jan Kol (1989-1848), sinds 1832 eigenaar van het landgoed, de opdracht om rond het huis een tuin in landschapsstijl aan te leggen. Hij ontwierp onder andere de brug aanleggen die een imitatie van een Romeins aquaduct is. De tuin is tachtig jaar later gerestaureerd door tuinarchitect L.A. Springer. Hij verving de in slechte staat verkerende beplanting; het ontwerp van Zocher werd intact gelaten.

Het huis dat nu nog zo goed te zien is vanaf de Driebergseweg, werd kort voor 1840 gebouwd. Toen bezat de ambachtsheerlijkheid dertien huizen en zeventig inwoners. Het landgoed bleef in eerste instantie nog in handen van de familie Kol. Jan Kol jr. liet er de Kleine Breul bouwen en zo werd het landgoed in tweeën gedeeld. Vervolgens kwam het in het bezit van jonkheer F. van den Bosch (1846-1882), van mevrouw de weduwe L. Dorrepaal-Manuel (1885-1886), van P. Vercrujse (1886-1913), van P. Reineke (1913-1918) en ten slotte van S.P.D. May uit Amsterdam. Deze

Speciaal voor het gymnasium gaf Katwijk De Breul een schoolagenda voor de leerlingen uit. Dit exemplaar staat op naam van Vincent A.M. van der Burg.

laatste liet in 1927 het huis vergroten en restaureren door architect J.W. Hanrath. Deze landhuisspecialist is verantwoordelijk voor het huidige aanzien. De joodse bankier May pleegde zelfmoord in de Tweede Wereldoorlog. Zijn erfgenamen verkochten het landgoed na de oorlog aan de Sint-Willebrodusstichting, waarmee het in handen kwam van de paters leraren van de jezuïetenorde die er in 1946 hun uit het Zuid-Limburgse Gulpen afkomstige gymnasium met internaat vestigden, dat toen in den lande bekend stond als het aloude 'Katwijk'.

Het gymnasium van de jezuïeten

Toen de paters jezuïeten in 1946 naar De Breul trokken om daar leiding te geven aan een gymnasium met internaat voor jongens, had dit instituut, Huize Katwijk, al zo vele vestigingsoorden gekend dat men van het einde van een kastelentocht sprak. Dat het instituut eerst bijna honderd jaar op één plek gevestigd geweest was, scheen men even vergeten te zijn. De verhuizingen hadden zich in de laatste twintig jaren geconcentreerd. Het geestelijke fundament werd

echter in 1831 en de jaren daarna gelegd. En volgens getuigenissen van leerlingen en leraren heeft dat, eenmaal gelegd, bij geen enkele verhuizing nog noemenswaardig gewankeld. Het leggen van het fundament had destijds evenwel veel voeten in de aarde...

Bij Koninklijk Besluit werd op 27 mei 1830 het oprichten van scholen voor bijzonder onderwijs weer vrijgegeven, nadat deze vrijheid vijf jaar lang opgeheven was. In feite werd hiermee een eerder Koninklijk Besluit in ere hersteld: in 1815 was immers de vrijheid gegeven tot het oprichten van scholen voor het voorbereidend hoger onderwijs. Seminarieën en Latijnse scholen, die in 1825 tot sluiting werden verplicht, werden in 1830 weer geopend. Het ontbrak de katholieken echter aan een internaat waar jongens van de gegoede burgerij een brede middelbare opleiding konden volgen met aansluiting op universiteit of athe-neum. Sommige seminarieën dienden ook wel als opleiding voor jongens zonder geestelijke roeping, maar deze situatie was niet ideaal. De bestaande seminarieën en Latijnse scholen sloten op verder

hoger onderwijs vaak niet goed aan.

Desondanks diende zich bij heropening van deze onderwijsinstellingen in 1830 een groot aantal studenten aan, onder wie dus ook jongens die zich niet direct tot het geestelijk ambt voelden aangetrokken. Eén van deze instellingen was het seminarie te Warmond, waar Cornelius Ludovicus baron van Wijkerslooth van Schalkwijk hoogleraar was. Van Wijkerslooth (Haarlem, 25 mei 1786) was in 1811 tot priester gewijd en had in 1817 mede het seminarie 'Hageveld' te Velzen opgericht. Waarschijnlijk geïnspireerd door het grote aantal studenten dat zich aanbood, maar vooral door de staatkundige veranderingen aangemoedigd heeft hij op 7 november 1830, feestdag van Sint Willibrord, het besluit genomen tot oprichting van een onderwijsinstituut waar jongens van goede katholieke huize voorbereid zouden worden op een universitaire studie en waar zij tevens een godsdienstige vorming zouden krijgen.

Voor de school moest een geschikt huis met een groot omliggend terrein gevonden worden. Het werd het huis van

de familie Van Wassenaer, gelegen op de heerlijkheid 'het Zand' in Katwijk aan den Rijn. Het protestantse gemeentebestuur, dat autorisatie voor vestiging van een onderwijsinrichting moest verlenen, was geen voorstander van vestiging van een katholieke onderwijsinrichting in de gemeente, maar dankzij het curatorium van de school gaven Burgemeester en Assessoren der gemeente Katwijk op 15 april 1831 toch hun toestemming.

Van Wijkerslooth zette zich vervolgens aan de werving van zowel leerlingen als leraren. Twee theologanten van het Warmonde seminarie stelden zich beschikbaar. Zij betrokken het huis drie dagen na sluiting van de koop, op 7 juni 1831. Op die dag kwamen ook de eerste twee leerlingen aan. Toen de zomervakantie aanbrak, waren er zes leerlingen aangemeld. Van Wijkerslooth zette zijn werving van leerlingen en leraren voort en na de zomervakantie kon hij vijftientig leerlingen

al een breed scala van vakken bieden.

Naast hun lestaak kregen de leraren zo veel mogelijk de overige taken van bestuur en leiding toebedeeld, zoals de leiding van het huis, de economisch-huis-

houdelijke zaken en de begeleiding van de leerlingen buiten de schooluren. Aan discipline, 'orde en tucht', hechtte men grote waarde. Deze surveillancetaken zouden naast de lestaak al snel een te grote belasting gaan vormen.

Hoewel Van Wijkerslooth voor het eerste volledige schooljaar vrij moeiteloos

en snel een lerarencorps had weten te vormen, kenmerkten zich de eerste zes jaren, waarin het aantal leerlingen steeg van vijftientig naar zeventenvijftig, door een voortdurende strijd om dit compleet te houden. Theologanten, in de meeste gevallen van het seminarie te Warmond, vertrokken na hun wijding tot priester vaak weer. Het tweede schooljaar steeg het leerlingenaantal tot veertig, mede doordat naast het gymasiaal onderwijs ook handelonderwijs aangeboden werd. Dit gebeurde op verzoek van ouders wier zonen later in de handel hun werk wilden zoeken. Bij deze studie werd vooral de nadruk gelegd op de moderne vreemde talen

en uiteraard het vak handelskennis.

Met een personeelsbezetting van vijf à zes leerkrachten - twee priesters en een theologant, bijgestaan door twee à drie leken - werden bij de toeneming van het aantal leerlingen vooral de surveillancetaken als belastend ervaren. Voor het eerst werd nu een beroep op de jezuiten-

orde gedaan om een pater voor de surveillance beschikbaar te stellen. In eerste instantie kon noch de provinciaal van de Belgische provincie der jezuïeten te Brussel noch de generale overste van de orde te Rome aan dit verzoek voldoen, maar in 1837 verscheen de eerste jezuïet op Katwijk. Voor de buitenwereld en de leerlingen werd geheim gehouden dat deze versterking een jezuïet was. De reden voor deze geheimhouding ligt in het feit dat de jezuïeten bij velen niet geliefd waren. De paters waren een gezocht doelwit van antikatholieke sentimenten. De Sociëteit van Jezus was door de eeuwen heen voortdurend aanleiding voor tegenstrijdige gevoelens geweest. Vooral voor niet-katholieken hadden haar leden iets raadselachtigs. Angstige onzekerheid over hun onvoorspelbare gedrag, wrevel over gemakshalve bij voorbaat aan hen

Aan de katholieke jongens en meisjes-school 'Rozenstraat' werd, evenals op Katwijk de Breul, godsdienstexamens afgegeven.

toegeschreven listige praktijken en heimelijke jaloezie vanwege hun onverdroten ijver en sterk organisatietalent lagen aan deze gevoelens ten grondslag.

Van Wijkerslooth begreep dat met de komst van deze ene pater jezuïet de bestaanszekerheid van het instituut nog niet verzekerd was, en zocht verder naar

manieren om de toekomst van het instituut veilig te stellen. Bij de jezuïeten, een sociëteit die van oudsher beroemd was om zijn onderwijsinstituten, meende hij kans van slagen te hebben.

In 1838 verzocht hij de provinciaal voor het eerst om het gymnasium over te nemen. Vanuit het curatorium kwam

NAMENS DE STICHTING
HET R.K. MULO-EXAMEN
DE VOORZITTER
MR. DR. W. M. J. KOENRAADT
DE SECRETARIS
W. A. BRASSE

Uitgereikt aan
Naam Versteeg
Voornamen Gerardus J. M.
Geboortedatum 12 mei 1946
Geboorteplaats Zeist
Leerlinge(n) van
na gehouden examen op 20.5 en 20. juni 1963

GODSDIENST DIPLOMA

DE BECOMMITTEERDE
DE EXAMINATOR
HET HOOFD DER SCHOOL

nog wel verzet tegen een definitieve verbintenis van de jezuïeten aan het gymnasium. Door de jezuïetenvrees die er heerste bij zowel overheid als een groot deel van de bevolking, was men bang zich het ongenoegen van de regering op de hals te halen en het gymnasium in diskrediet te brengen. Na verloop van enige tijd kwam Van Wijkerslooth met de provinciaal der jezuïeten overeen dat een overgang gewenst was en dat geleidelijkheid daarbij de voorkeur had. Dit hield onder meer in dat vrijgekomen leraarsplaatsen geleidelijk door jezuïeten zouden worden ingenomen. Men hoopte door deze geleidelijke overgang niet al te veel onrust teweeg te brengen, maar zag tegelijkertijd in dat dit de enige manier was om het voortbestaan van Katwijk te verzekeren. De Sociëteit zou in staat zijn tot volledige overname zodra zij over voldoende ordeleden beschikte om het lerarencorps van het college te bemannen. Dit gebeurde in 1842.

Met deze overdracht werd een belangrijke periode in het bestaan van het gymnasium afgesloten. De seculiere priesters hadden zich geheel teruggetrok-

ken. Het lerarencorps bestond nu hoofdzakelijk uit jezuïeten, hoewel de lekenleraren erin vertegenwoordigd bleven. In de eerste jaren vermeed men het echter nog zorgvuldig om het instituut een jezuïetencollege te noemen. Voor Katwijk was er nu evenwel een periode aangebroken waarin het voortbestaan van het gymnasium verzekerd was, doordat dit niet meer van enkele personen afhankelijk was, maar de verantwoordelijkheid ervoor bij de gehele Sociëteit berustte. Het opvoedings- en onderwijssysteem van de Orde kon nu ook op Katwijk beproefd worden.

Op het terrein van het instituut vonden in de loop der jaren vele verbouwingen en uitbreidingen plaats. Zo werd in de winter van 1851 ook een nieuw gebouw in gebruik genomen dat de naam *Mutua Fides* kreeg, waarmee een begrip zijn intrede in de geschiedenis van de school deed dat tot ver in de volgende eeuw in het vaandel geschreven zou blijven worden en dat nog steeds op een van de gevels van het huidige schoolgebouw te Zeist prijkt.

Katwijk was een eliteschool. Volgens

historici genoten op het college de zonen van een groot deel van de katholieke aristocratie en 'haute bourgeoisie' hun onderwijs en opvoeding. Ongeveer de helft van de leerlingen behoorde tot het Nederlandse patriciaat of de Nederlandse adel. Het kostgeld was hoog. Ook aan de beroepen of ambten die de ex-leerlingen van Katwijk gingen uitoefenen, is hun sociale status af te lezen. Zij werden veelal arts, advocaat, notaris, koopman of industrieel. Tevens waren er oud-leerlingen die carrière maakten in de politiek.

Zonder de geschiedschrijving geweld aan te doen kan men stellen dat Katwijk in de jaren tot 1928 een bloeiend bestaan kende onder leiding van vele paters rectoren, van wie er verscheidene een aantal jaren na hun vertrek op Katwijk terugkeerden om er een tweede rectoraat op zich te nemen. Eén van hen, pater Rudolf van Oppenraaij, was van mening dat het college van Katwijk naar Den Haag moest worden overgebracht, om aldaar naast het internaat ook een groot externaat te verwezenlijken. Het plan veranderde diverse malen. Intussen werd in 1916 in Den Haag een nieuwe

jezuïetencollege opgericht: het St.-Aloysiuscollege. Uiteindelijk zou Huize Katwijk het internaatsgedeelte van dit college vormen en in die hoedanigheid zou het zijn naam kunnen behouden. In deze verhoudingen bleef Huize Katwijk voortbestaan totdat het eerste oorlogsjaar hierin verandering bracht.

Toen op 10 mei 1940 de oorlog uitbrak, werd het Aloysiuscollege door een zeventhonderd soldaten van de Nederlandse luchtmacht ingenomen. Huize Katwijk ontkwam aan deze inkwartiering doordat het als veldhospitaal werd aangevonden. Maar er waren slechts enkele maanden van volgende schooljaar verstreken toen de situatie voor de bewoners van Huize Katwijk opnieuw dreigend werd. Door bemiddeling van de burgemeester van Noordwijk, J. van de Mortel, een zeer verknochte oud-leerling van Katwijk, werd het jachtslot Leeuwenhorst te Noordwijkerhout, eigendom van jonkheer J.H. Gevers van Kethel en Spaland en mevrouw A. Gevers van Welderen baronesse Rengers, ter beschikking van het internaat gesteld. Op 4 december werd Huize Katwijk te Den Haag

opgevoerd door de Nederlandse recherche. Spoedig werden de ouders in een circulaire op de hoogte gesteld van de plannen voor de nabije toekomst. De drie laagste klassen zouden naar kasteel Leeuwenhorst overgaan, terwijl de hogere klassen en de HBS een onderdak in Wassenaar zouden vinden, vanwaar zij de lessen in Den Haag konden volgen.

Anderhalf jaar lang kon het school- en internaatleven in Noordwijkerhout vrij ongestoord zijn doorgang vinden. De oorlog was de enige schaduw, maar daar merkten de paters en jongens niet veel van. De Duitsers maakten echter in 1942 plannen om de gehele kuststrook tot een verdedigingswal te maken en nog op 25 november van dat jaar ontving men op Leeuwenhorst het bericht dat de bezetter besloten had ter wille van deze kustverdediging ook het kasteel met de grond gelijk te maken. Het bosterrein zou door een kale vlakte met brede anti-tankgrachten worden vervangen. Noordwijk moest evacueren. Ontruiming was dus geboden en voor de zoveelste maal moest pater Wessels gaan reizen, zoeken en vragen.

Een nieuw onderdak voor Huize Katwijk was minder snel gevonden dan de vorige keer. Na weken van inspanning kon directeur Wessels op 15 december 1942 telefonisch vanuit Gulpen melden dat hij daar graaf de Marchant et d'Ansembourg bereid gevonden had om het college in zijn kasteel Neubourg gastvrijheid te verlenen.

Op 4 februari 1943 was Neubourg gereed om zijn nieuwe bewoners te ontvangen. De leerlingen zaten graag thuis, maar wachtend op een oproep tot terugkeer en daarbij niet wetend in wat voor huis hadden de meesten toch wel naar het einde van de vakantie verlangd. De onrust die in Noordwijkerhout onder de leerlingen was ontstaan, kon snel bezworen worden. Ook het volgende schooljaar, 1943-1944, verliep vrij rustig. In dit jaar moet Huize Katwijk zich niet langer gespleten gevoeld hebben, aangezien er zich geen afdeling van hogere klassen meer in Wassenaar en Den Haag bevond. Huize Katwijk had nu voor het eerst zijn eigen examenklas.

Ten gevolge van de invasie werd tijdens de zomervakantie van 1944 de toe-

stand in Limburg zo onzeker dat op 28 augustus een circulaire aan de ouders verzonden werd met de mededeling dat de verwachte terugkomst van de leerlingen voorlopig uitgesteld was. Op 2 september volgde inkwartiering van ruim honderd Duitsers en twee dagen later moest het huis ontruimd worden. De paters vonden onderdak bij bevriende geestelijken en burgers. Weer twee dagen later werd Gulpen gebombardeerd. Op 8 september trokken de Duitsers zich terug, maar de paters hadden zich nog geen dag op Neubourg geïnstalleerd of een nieuwe inkwartiering dreigde, deze keer van de militaire politie. Zij stond echter toe dat de paters de bovenverdieping behielden.

Op 13 september bereikten de Amerikanen Gulpen. In de dagen daarna volgde men nauwkeurig de bevrijding van de omringende en verder gelegen steden en dorpen. Nieuwe massa's bevrijders kwamen in Gulpen, en op Neubourg, aan. Op 21 februari 1945 keerden er zes vijfdeklassers terug en twee dagen later begonnen voor deze klas de lessen weer. De eerste lessen van het schooljaar

Meer vermeldenswaardigheden vindt men in het jubileumboek van De Breul (254 pagina's, 200 illustraties, A4-formaat, driekleurendruk), dat te bestellen is door overmaking van f42,50 (f35,- + f7,50 verzendkosten) op postgiro nr. 64.81.15 t.n.v. SKVO De Breul te Zeist, o.v.v. 'jubileumboek'.

1944-1945 voor de gehele school vonden plaats op 20 maart 1945. De eindexamenvoorbereiding voor de zesdeklassers was hierdoor behoorlijk in het gedrang gekomen. Bij Koninklijk Besluit werd echter geregeld dat alle eindexamenkandidaten van 1945 het diploma kregen.

Er waren intussen moeilijkheden gerezen met de eigenaar van Neubourg en in juli werd de huur opgezegd voor oktober, maar de graaf en de gravin bleken er al vrij snel begrip voor te hebben dat de school ondanks verwoede pogingen op zo'n korte termijn onmogelijk een ander huis kon vinden. Uiteindelijk heeft het gehele schooljaar 1945-1946 zich nog in Gulpen afgespeeld, waar de leiding heimelijk ook op gehoopt had.

Voor pater Wessels stond dit jaar in het teken van de zoektochten naar een nieuw terrein, waarvan hij nu eens welgemoed dan weer moedeloos terugkeerde. Op 18 mei 1946 keerde hij echter terug met het bericht dat men de gelukkige bezitter was geworden van 'Huize De Breul in Driebergen'.

Robbert Rossenboom

BRONNEN

- Ronald Blijdenstein, *Zeist, groei en bouw; Utrechtseweg-Driebergseweg; een inventarisatie van waardevolle gebouwen en gebieden*. Zeist, 1984.
- Robbert Roosenboom (red.), *Vernieuwing in traditie; De Breul: vijftig jaar onderwijs in Zeist (1946-1996)*. Zeist, 1996.
- W.A. Sormani, *"De Breul" 40 jaar in Zeist..!* Zeist, 1986.